

Teksti ja kuvat Kirsi-Marja Nurminen

Rikasta elämää nuoren sijaisperheenä

Orrenmaiden ja Miettisten perheissä nuoria autetaan oman elämän alkuun koulunkäyntiä tukemalla, kotitöitä tekemällä ja keskustelemalla.

– Nuori koettelee viimeiseen asti, jaksavatko sijaisvanhemmat häntä rakastaa vai hylkäävätkö. Moni nuori on kokenut niin paljon kipua, vääryyttä ja epävarmuutta, että ne tunteet on välitettävä jollekin eteenpäin. Jos tähän on varautunut ja omat tukiverkot ovat hyvät, pystyy sijais-

vanhempi tilanteen hoitamaan. Ja on ihana palkkio, kun saa autettua nuorta eteenpäin omaan elämään.

Näin ajattelevat **Elisa ja Heikki Orrenmaa**, jotka ovat toimineet sijaisvanhemmina noin 10 vuoden ajan. Tällä hetkellä heidän hoivissaan on 4 sijoitettua lasta

NUORI SIJAISPERHEESSÄ

Heikki ja Elisa Orrenmaa ovat toimineet sijaisvanhempina noin 10 vuoden ajan. Heistä on tärkeää ylläpitää sijoitetun nuoren verkostoja. Niistä on apua, kun nuori jättää sijaisperheen ja aloittaa oman elämän.

aikuisuuden kynnyksellä oleva nuori.

– Sijoitetuilla lapsilla on niin suuri läheisyyden ja rakkauden vaje, että sitä on paikattava vielä nuorenaakin. Tarpeet ovat kuin pienellä lapsella ja sylissä pitäisi löytyä tilaa myös murkkuikäiselle. Välillä tuntuu siltä, ettei itselle jää tarpeeksi tilaa, pohtii Elisa Orrenmaa.

Orrenmaan perheessä tunteet on aina näytetty, niin hyvä kuin pahakin olo.

– Luopuminen on vaikeaa, mutta kylä nuoresta tietää, milloin hän on valmis omilleen. Silti uskomme, että nyt kotoa muuttaneelle nuorelle koti ja sisarukset ovat jatkossakin tärkeitä. Jos hän 30-vuotiaana ajattelee, että kotoa saadut opit ovat olleet avain menestykseen, olemme onnistuneet tarjoamaan riittävät eväät, Orrenmaat sanovat.

Lasten kanssa koulussa

Heikki Orrenmaan omat vanhemmat ovat pian 90-vuotiaita. Heiltä saatu elämisen esimerkki on vaikuttanut myös perheen nuoriin.

– Kyllä lapset ovat heidän ajatuksiaan kuunnelleet ja nähneet, miten heidän ikäpolvensa huolehtii lapsista, kannustaa ja luottaa heidän omiin kykyihinsä selvitä. Sukulaisista on löytynyt muitakin opiskeluun ja työn tekoon kannustavia esimerkkejä. Hyvä ammatti on väylä hyvään toimeentuloon ja riippumattomuuteen. Monilla on myös muistissa se elämä, mitä omien biologisten vanhempien kanssa elettiin. Toimeentulo tuo turvallisuutta, korostaa Heikki Orrenmaa.

– Voi sanoa, että olen käynyt lasten kanssa tiiviisti koulua. Olemme vaatineet, että kouluasiat hoidetaan niin hyvin kuin

se kunkin lapsen kanssa on mahdollista. Nyt se kantaa hedelmää. Mottonamme on ollut ensin työ, sitten huvi. Lapset ovat saaneet harrastaa, mikä heitä on kiinnostanut. Monet ovat musikaalisia ja opiskelleet musiikkiopistossa. Myös se vaatii pitkäjänteisyyttä. Kotitöistä jokaisella on oma vastuualue kykyjen mukaan. On kiva nähdä, miten lasten omatoimisuus näin lisääntyy. Kaikista tulee varmasti ainakin hyviä ruuanlaittajia, naurahtaa Elisa Orrenmaa.

Orrenmaat ovat suunnitelmallisesti tukeneet sijoituslastensa ja näiden sukulaisten välistä suhdetta, vaikka sitä olisivat vastustaneet niin biologiset vanhemmat kuin sosiaalityöntekijätkin.

– Lapselle ja nuorelle nämä verkostot ovat tärkeitä. Niiden merkitys korostuu entisestään, kun nuori muuttaa omilleen.

Kasvatuskokemus välttämätöntä

Orrenmaiden mielestä on tärkeää, että nuoren sijaisvanhemmaksi ryhtyvällä on ollut omia murkkuikäisiä lapsia.

– Haitaksi ei ole sekään, jos sijaisvanhemmilla on jo vähän ikääkin. Meidän omat biologiset lapsemme olivat hyvä koulu sijoitettujen lasten kanssa selviämiseen. He koettelivat meitä kylliksi, naurahtaa Heikki Orrenmaa.

Realismilla pääsee Orrenmaiden mukaan pitkälle.

– Sosiaalityöntekijöiltä vaaditaan ensinnä taitoa löytää lapselle ja nuorelle oikea perhe. Samoin sijaisvanhemmilla on oltava vakaa parisuhde ja yhteinen arvomaailma. Myös Pride-koulutus on välttämätön. Nuorten sijaisvanhemmiksi ryhtyville voisi kehittää ihan omankin koulutuksen Priden oheen, ehdottavat Orrenmaat.

Nuorta tuettava omillaankin

Martti ja Sirpa Miettinen ovat toimineet sijaisvanhempina 13 vuotta. Heidän perheeseensä kuuluu tällä hetkellä 4 sijoitettua nuorta iältään 13–17 vuotta. Lapset ovat tulleet perheeseen eri-ikäisinä, yksi alle 2-vuotiaana ja yksi 14-vuotiaana.

Jatkuu seuraavalla sivulla >>>

ja nuorta iältään 9-vuotiaasta 17-vuotiaaseen. Viides sijoitettu nuori kirjoitti keväällä ylioppilaaksi ja on aloittamassa opintoja toisessa kaupungissa. Lapset ovat tulleet perheeseen 6-10-vuotiaana.

Nuorena on ikään kuin kaksi ihmistä. Läsä on edelleen kovia kokenut lapsi ja

Kaksi sijoitettua nuorta on jo muuttanut tai muuttamassa omaan kotiin. Perheen biologiset lapset ovat myös jo muuttaneet kotoa.

– Tässä vaiheessa sijaisvanhemmuus ei ole enää niin hoidollista kuin pienten lasten kanssa. Oma rooli on enemmän ohjaava ja motivoiva. Sitä yrittää tehdä itsensä tarpeettomaksi ja auttaa nuorta ottamaan vastuuta omasta elämästään, kertovat Miettiset.

Nuorten kanssa on käyty paljon avoimia keskusteluja muun muassa päihteistä ja elämästä yleensä.

– Osan kanssa keskustelu on helppoa, osan kanssa ei. Paljon riippuu myös siitä, miten biologiset vanhemmat suhtautuvat sijaisvanhempiin – ovatko he ikään kuin antaneet lapselle ja nuorelle luvan kotiutua sijaisperheeseen.

Nuoren itsenäistymistä Miettiset ovat tukeneet muun muassa auttamalla asunon etsimisessä ja muissa käytännön asioissa sekä selvittämällä vakuutusasioita.

– Nuoret tarvitsevat paljon tukea muuttaessaan pois kotoa. Oikeastaan vähän yllättikin se, miten vähän nuorilla oli välineitä aloittaa oma elämä. Ihan käytännön asioissa oli ongelmia, vaikka nuori oli muuten ihan älykäs, pohtii Sirpa Miettinen.

Martti ja Sirpa Miettinen ovat tukeneet nuorten itsenäistymistä monin tavoin. Sijaisvanhemman yksi tehtävä on myös motivoida nuorta opiskeluun ja ammatin hankkimiseen.

Miettisten mielestä yhteiskunta osaltaan tukee nuoren passivoitumista, koska toimeentulotukea saa niin helposti.

– Ehkä tuella halutaan jotenkin hyvittää lapsuuden kokemuksia. Sijaisvanhemmalle se tuottaa enemmän työtä, sillä nuorta on motivoitava kouluttautu-

miseen. Nuori saattaa suhtautua siihen vähän hällä väliä –asenteella, jos toimeen tulee töitä tekemättäkin.

Sijaisvä on tärkeä

Rakkaus, rajat ja ruoka ovat Miettisten

Avara sydän ja oma huone

”Elämä ottaa, elämä antaa” on Tampereen kaupungin käyttämä slogan nuorten sijaisperheitä etsittäessä. Jo syksystä 2009 on nuorten sijaisperheitä haettu omilla ilmoituksilla.

– Arvelimme, että sijaisvanhemmuus liitetään tavallisesti pieniin lapsiin, sillä monet sijaisperheiksi ryhtyvät ovat kiinnostuneet nimenomaan pienten lasten sijaisvanhemmuudesta. Ihmiset eivät välttämättä tule ajatelleeksi, että sijaisvanhempia tarvitaan eri-ikäisille lapsille ja nuorille, kertoo asiakasohjauksen päällikkö **Tiia Perämaa** Tampereen kaupungilta.

Kampanja on suunniteltu yhdessä mainostoimiston kanssa ja yhteistyökumppanina on Aamulehti.

– Ilmoituksilla pyrimme saamaan sijaisvanhemmuudelle näkyvyyttä ja luomaan siitä todenmukaista, mutta samalla myönteistä kuvaa. Koemme tehtäväksemme sosiaalityöntekijöinä välittää ilmoitustemme kautta myös yhteiskunnallista viestiä lastensuojelusta.

Ilmoitukset tuovat sijaisvanhemmuuden lähelle ihmisiä.

– Haluamme muistuttaa, että tavalliset ihmiset sopivat sijaisvanhemmiksi. Yhteydenottoja tulee jonkin verran, mutta toivomme, että kun ilmoitukset toistuvat säännöllisesti lehdessä ja asiaa pidetään esillä, kyselyjä alkaa tulla enemmän.

Nuoria sijoitettaessa etsitään ensin sopivaa perhettä lähisukulaisista. Tampere käyttää myös yksityisiä palveluntarjoajia.

– Meidän alueeseemme eli niin sanottuun Luotsi-alueeseen kuuluu Tampereen lisäksi 11 lähialueen kuntaa. Kaiken kaikkiaan noin 200 tamperelaista lasta on tällä hetkellä sijoitettuna pitkäaikaiseen perhehoitoon. Nuoria sijoittuu perheisiin aikaisempaa enemmän.

Myös nuorisoikäisten sijoituksissa on mahdollistettu toisen vanhemman kotiin jääminen palkkiota korottamalla.

– Näin huolehdimme siitä, että vanhemmillä on todella aikaa olla nuoren kanssa.

Yhteistyö nuoren verkostojen kanssa vie sekin aikaa. Edellytämme nuoren sijaisvanhemmiksi ryhtyviltä kokemusta nuorten kanssa elämisestä tai työskentelystä. Luonnollisesti sijaisvanhemmilta vaaditaan myös avaraa sydäntä ja halua viettää aikaa lasten ja nuorten kanssa.

Perämaan mielestä nuorten sijoittamisessa ollaan joskus turhankin varovaisia.

– Vaikka sijoitetulla nuorella on ikäisekseen jo paljon elämäkokemusta ja täysi-ikäisyyteen ja itsenäistymiseen on enää muutama vuosi aikaa, ei meillä silti pitäisi olla kiire hoputtaa heitä itsenäistymään. Nuorille pitäisi voida tarjota mahdollisuutta elää vielä tavallista lapsuutta – juuri sitä voi perheessä kokea. Monesti myös nuoret itse toivovat perhesijoitusta. Nuoren sijoittaminen perheeseen on tietysti yksilökohtaista – kaikkia ei voida sijoittaa perheeseen esimerkiksi oireilujensa takia. Mutta olen sitä mieltä, että muutamakin hyvä vuosi perheessä voi kantaa pitkälle omaan elämään, muistuttaa Perämaa.

mukaan kolme sijaisvanhemmuuden oleellisinta tehtävää.

– Vaikka välillä tuntuu kuin kivirekeä vetäisi, on sijaisvanhemmuus omalla tavallaan todella palkitsevaa. Tekisimme nyt ehdottomasti saman valinnan kuin 13 vuotta sitten.

Miettisten perheessä isä on tällä hetkellä kotona.

– Alussa Sirpa oli kotona ja ruuhka-vuosina olimme molemmat kotona 3-4 vuoden ajan. Kun nuorin lapsista meni kouluun, lähti Sirpa töihin. Isän kaipuu on lapsilla usein suuri. Sijaisperheiden isät voisivatkin olla enemmän kotona. Erityisesti pojille siitä on paljon hyötyä, mutta myös tytöt saavat tervettä isämallia, tuumaa Martti Miettinen.

– Tytöt taas imevät minun vapaa-aikani täysin. Kiertelemme kaupungilla, käymme esimerkiksi ostoksilla ja elokuvissa, leivomme yhdessä, käymme marjassa tai muuten vain vietämme aikaa meidän naisten kesken vaikka katsomalla TV:tä, sanoo Sirpa.

– Poikien kanssa olemme käyneet met-

sällä ja tehneet luontoretkeä sekä puu-hommia. Meillä on kotona iso halli, jossa on voinut rassata sydämensä kyllyydestä autoja ja mopoja – omat biologiset lapsemme ja sijoitetut lapset yhdessä, kertoo Martti.

– Lapsia myös ohjataan kotitöiden tekemiseen. Koti on ikään kuin yhteinen yritys, jonka eteen kaikki tekevät töitä ja oman osuutensa, Miettiset muistuttavat.

Tuki yhtenäiseksi

Miettiset toivovat vain, että sijaisvanhempien lomanpitämisen mahdollisuudet olisivat nykyistä paremmat.

- Meiltä löytyy onneksi lomittaja ihan naapurista - lomitamme toisen sijaisperheen kanssa toisiamme. Jaksamisen ja parisuhteen ylläpitämisen kannalta olisi tärkeää, jos sijaisvanhemmille löytyisi päteviä lomittajia. Toisia sijaisperheitä palvelisi taas oman ”perhelomittajan” saanti kotiin, uskovat Miettiset. ●

Sääntöjä vähemmäksi

14-vuotiaiden **Minnan** ja **Katrin** (nimet muutettu) mielestä sijaisperheessä asuminen on ihan tavallista, kivaa ja siinä on monia etuja.

– Toisaalta voisi joskus olla kivaa kokeilla elämää ihan normaalissa perheessä, pohtii Minna, joka on asunut sijaisperheessä 5-vuotiaasta lähtien.

Minna soittaa pianoa ja Katri käy ratsastustunneilla. Tulevaisuuden suunnitelmatkin alkavat vähitellen hahmottua.

– En halua lukioon vaan opiskelen mieluummin jotain kädentaitoihin ja taiteisiin liittyvää – esimerkiksi vaatesuunnittelua, pohtii Minna.

– Minua kiinnostaa eläinterapeutin ammatti, sanoo Katri.

Jos nuorilla olisi valta muuttaa asioita, mitä ne olisivat?

– Ensiksi muuttaisin sen, että vanhemmillani olisivat asiat hyvin eivätkä he käyttäisi päihteitä. Toiseksi olisi mukavaa, jos ei olisi ihan niin paljon sääntöjä – vaikka ymmärrän kyllä, etteivät sijaisvanhemmat niillä pahaa tarkoita, Minna sanoo ja Katri on samaa mieltä.

Nuori on sijoituksessa aktiivinen

Helsinki sijoittaa vuosittain reilut 20 yli 10-vuotiaasta lasta ja nuorta sijaisperheisiin.

– Sijaisperheitä ei kouluikäisille löydy helposti. Osa heistä sijoitetaan niin sanottuun verkostoperheeseen eli esimerkiksi sukulaisten tai ystävien luo. Tätä verkostojen kartoitusta voisi nuorten osalta tehdä nykyistä enemmän, pohtii johtava sosiaalityöntekijä **Päivi Sihvo** Helsingin sosiaalivierastosta.

Sihvo muistuttaa, että nuoren sijoitusprosessi on erilainen kuin pienillä lapsilla.

– Nuori on aktiivinen toimija omassa sijoituksessaan ja hänen mielipidettään kuullaan. Jos nuori itse haluaa perheeseen, pyrimme hänelle sopivan perheen löytämään. Nuorten toiveet ovat hyvin yksinkertaisia. He haluaisivat aikuisen, jonka kanssa voi puhua ja viettää aikaa ja joka on kiinnostunut nuoren asioista. Usein myös lemmikit kiinnostavat, ja nuoret toivovat, että perheessä olisi saman ikäisiä biologisia lapsia.

Nuoren ja aikuisen vuorovaikutuksessa ristiriidat ovat väistämättömiä. Niitä ei kuitenkaan pidä pelätä.

– Nuoren on pystyttävä perhesijoituksessa yhtä aikaa sekä kiinnittymään että irtautumaan. Ei ole sijaisvanhempien syy, jos kipeät tunteet nousevat esiin. Ne helposti suunnataan sijaisvanhempiin. Heiltä vaaditaan luottamusta itseän kasvattajana, jotta ei lannistu vastoinkäymisistä.

Sihvo toivoo, että sijaisperheeltä löytyisi nuorelle paitsi aikaa ja sydäntä myös oma huone.

– Se on nuorelle tärkeä. Sijaisperheen löytyminen Helsingistä on haaste, vaikka nuoret perheeseen pääsyä usein toivovat. Mutta toki sijoitamme helsinkiläisiä nuoria maaseudullekin. Sijaisvanhemmilta odotamme kokemusta nuorten kanssa toimimisesta, joustavuutta ja pitkäjänteisyyttä. Luottamuksen rakentaminen vie oman aikansa. Palkintona on se, että työn tulokset voivat näkyä nopeastikin – koulu voi alkaa sujua ja nuori rauhoittua. Nuorille tapahtuu

niin paljon lyhyessä ajassa.

Perhehoitoa lisätään

Helsingissä odottaa sijaisperheeseen pääsyä tällä hetkellä noin 60 lasta, joista 10 on yli 10-vuotiaita.

– Tavoite on, että tänä vuonna pitkäaikaiseen perhehoitoon sijoitettaisiin 113 lasta ja nuorta. Viime vuonna luku oli 84, joten erityisesti nuorten sijoittamista perheisiin on merkittävästi lisättävä. Olemmekin suunnanneet perheiden rekrytointia nimenomaan kouluikäisille lapsille. Samoin toivoimme, että valtakunnallinen Ajoissa kotiin -kampanja suunnattaisiin tänä vuonna sijaisperheiden etsimiseen nuorille.

Nuorten sijaisvanhemmille on pystyttävä tarjoamaan heille suunnattua tukea.

– Meillä onkin syksyllä aloittamassa nuorisokodin tukema perhekoti, johon sijoitetaan 3-4 nuorta. Tällaisille palveluille on kysyntää, sanoo Sihvo. ●